

44928

Orehovski Bračko

pa

Slovenski Gospodar“.

vojim gornjeradgonskim krajanom na presodbo
spisal

J. Žitek,

dosluž. gimnazijski profesor.

Maribor 1894.

Založil pisatelj. — Tisk tiskarne sv. Cirila.

„S

Svoji

Orehovski Bračko

pa

„Slovenski Gospodar“.

Svojim gornjeradgonskim krajanom na presodbo

spisal

J. Žitek,

dosluž. gimnazijski profesor.

Maribor 1894.

Založil pisatelj. — Tisk tiskarne sv. Cirila.

44928

030022951

773/22

Ljubi moji krajani!

Oprostite, štioci moji!
Bit će krupan vers gdekoji;
Al verujte mi rečima:
„Vrag debelo kožu ima“.

Stanko Vraz.

I.

»Slovenski Gospodar in slovenski kmet«, tako ime je dal svojemu duševnemu detetu Franc Vračko, posestnik v Orehovcih, ki je spisal 22 stranij obsegajoč pamflet (sramotilen spis) in sicer, kakor on trdi, z namerom, da presodi naš tjednik, prav za prav pa le z namerom, da hujska naše, hvala Bogu, po ogromnej večini še nepokvarjeno, pridno in verno slovensko ljudstvo, proti duhovnemu stanu v obče, na posebej pä, da gnusi in sramoti gospode duhovnike gornjeradgonskega okraja in svoje stare čemere in svoj žolč razlije na vse one »osle«, kateri njemu, gospodu »pecirksommanu«, na prste gledajo ter se osodijo svoje rojake včasih opozoriti na tega človeka, ki se predrznjuje sebe prisposodabljavati — samemu Zveličarju in Gospodu našemu, Kristusu. Pozivajoč se na našega

Odrešenika in Gospoda, ki je nekoč v sveti jezi židovske rabine, ker so prodajali, kupovali in tržili v tempeljnu, iztiral iz svojega hrama, posvečenega edino le bogoslužju: je gornjeradgonski gospod pecirksobman ves razkačen na naše katoliške duhovnike zato: »ker hrepenijo le po velikem bogastvu, skrbijo le za lastni dobiček kmečkemu stanu pa namesto blažene nemščine priporočujejo molitvene in druge slovenske knjige, vrh vsega pa še se pri volitvah v posvetne razmere, noter silijo; kajti oni hočejo imeti tudi vse posvetno v svojih rokah, da tak leži k velikemu bogastvu pridejo in si ljudi sužne naredijo.« Da bi v moji »pecirksfertretingi med davkoplčilci bil kateri »pop«, tega jaz ne trpim, kajti to meni ne gre v račun.« Tega zadnjega stavka veliki gospod »obman« nije naravnoč izustil v svojem imenitnem spisu, kojega je v množini razpošiljal vsem vernim svojega »pecirka« in še drugam, in če pa, dragi bralec, najdeš vse od besede do besede na strani devetej. Kaka obrekovanja duhovnega stanu pa se še na drugih straneh nahajajo, je grdoba čitati.

Od poznatih korenjakov kmečkega stanu, in tudi od osebno mi nepoznanih možev, dobil sem precejšni broj zgoraj imenovanega smrdljivega spisa ob enem s kratkimi pripisi pa tudi s obširnejšimi prošnjami: naj sedajnemu »orehovemu preroku« blizo tako, kakor se je zgodilo nekdanjemu »pauernferajnsobmanu«, ošaben prestol opet podkurim, da

dobimo zopet bar za nekoliko časa božji mir; kajti Schönererjev oproda neprestano hujska proti vsemu, kar je nam bogaboječim in cesarju zvestim Slovencem od nekdej svetega in nedotakljivega«. — »Razven nekšnega buzakljunskega davkarijskega kósa in nekšnega proti našemu narodu posebno zagrizenega petrovskega šribarja, pravi zopet drugi pripis, pomagata, (premda od nekega časa bolj potajno in na tihem) zlasti prej petrovski školnik Rženjak in učitelj Ščetina«, itd.

Prav lepo se zahvaljujem vsem, ki so mi na ogled priposlali Bračkovno strupeno godljo; vendar njim moram odgovoriti, da se na vse želje v pripisih mi izražene ne morem ozirati, že iz tega vzroka ne, ker onde omenjenih gospodov ne poznam, ne po licu, ne po peresu, in zato ne morem o njih ne dobrega ne slabega spregovoriti. Spominjam se iz prejšnjih časov samo učitelja g. Rženjaka, in to veči delj le po imenu. Radi tega se na vladanje in delovanje tudi tega našega prijatelja in njegovo skrb za pravi napredek petrovske šole ne morem ozirati, zlasti pa zato ne, ker ta skrb pripada c. k. šolskemu nadzorniku, kojega dolžnost je: vestno na to gledati, da se bar ona malenkost pravic, ki grejo po sedajnih postavah našemu jeziku, še bar dalje ne krši in lomi po trmi in lenosti nekih zastarelih ali inace plitvo-glavih učiteljev z jedne strani, z druge pa po zlovolji ali neumnosti njihovih nerazsodnih pomagačev.

Držal bom se v glavnem le takratnega načelnika gornje-radgonskega okrajnega zastopa, Fr. Bračka. Ker pa pri Sv. Petru blizo Radgone po trditvi onih modrijanov, ki so do visokega štajerskega dež. zbora podpisali prošnjo, naj se v petrovski šoli samo nemški podučuje, »weil die **neus**slovenische Sprache Niemand versteht»; zatoraj ponovim tukaj zgoraj izrečeno namero še v šprahi Bračkovih pomagáčev: holtal bom se po haupsahi samo orehovskega pezicara Franca Wratschka, obmana fertretinge gornjoradgonskega pecirka, drüghih, më zdi, ne bo nót, in bilo bi cvêč.

Tega vtiča pa že okoli dvajsti let precej dobro poznam po perju in po kljunu in vem ga preceniti, koliko je vreden od pet do vrh glave in kake zasluge ima za svojo okolico in za gornjeradgonski okraj; dalje pa njegov strupeni upljiv, hvala Bogu, ne segne, kajti hitro so ga tudi spoznali povsod, kder goder je svojo orehovo modrost prodavati in Schönererjevo slavo širiti skušaval. Zdaj pa se njegova zvezda tudi že v mojem domačem okraju temniti začinja in skoro bode se povsem ogasila; brž ko se po njem pokvarjeno ljudstvo dovoljno osvedoči, da je nekdanji »pauernferajnski general«, zdaj pa »orehov strah« zares skoz in skoz votel; njegovo prerokovanje je jalovo, vse njegovo delovanje je pohujšljivo, vselej le sebično, da ta mož ima sicer sila kosmati jezik, zapanja pa ni nikagega vreden. —

Na strani deveti svojega sramotilnega spisa prosi g. Bračko najpoprej »svoje drage«, naj mu ne zamerijo, če piše v domačem jeziku (zakaj pa ni rekel, v domačoj šprahi, kakor navadno zares govori?), kajti v Orehovcih in pri Sv. Petru ni imel priložnosti naučiti se nove Slovenščine; dalje pravi, »prisiljen sem enkrat odgovoriti totim sovražnikom, kateri črez mene že osemnajst let lažejo in meni vse grde imena zmišljavajo.« Tretjič trdi, da se »Slov. Gosp.« imenuje katoliško tisk. društvo sv. Cirila in ta list je najden od čast. gospoda župnika Gregoreca«.

Meni se prvič ne zdi potrebno prositi za dovoljenje in opravičenje, če v čistej slovenščini pišem, ne pa v Bračkovo »šprahi«, kajti vem, da bodo me tudi pri Sv. Petru, po vsem gornjeradgonskem okraju, tujan do jadranskega morja in še tudi drugod kam bolj razumeli, ko samega gosp. «pecirksomana«, ki se v svoji prošnji do vis. dež. zbora ni sramoval trditi, da slov. književnega jezika pri Sv. Petru prej živâ duša nerazumi. Taka trditev je zares že skrajna bezobraznost onih možakov, ki so se osodili, najviši samostalni zastop naše dežele s takimi neresnicami (Bračko v svoji odurni sirovosti rekel bi s takimi («lažmi») krmiti.

Poprej, ko nadaljujem, moram se še v lastnem in tudi v imenu vseh čitateljev

»Slov. Gosp.« zahvaliti orehovemu Bračku za poduk, ki nam ga dava na omenjeni deveti strani. Dozdaj smo namreč bili mnenja prvič, da je »Slovenski Gospodar« nekšna »cajtinga«, ki v Mariboru že osem in dvajsti let vsak četrtek izhaja; drugič smo mislili, »katol. tisk. društvo« je nekši »ferajn«, tretjič nismo vedeli, da je »Slov. Gosp.« z najdel državni poslanec dr. Gregorec. Človek zares v časih ne ve, komu bi veroval: gospodu pecirksom ali lastnoj knjigi, ktero imam zdaj pred seboj; njo pregledujem in vidim: »Slovenski Gospodar, podučiven list za slov. ljudstvo« počel je izhajati leta 1867. in sicer izišlo je prvo število 16. januarja. Izdatelj, založnik in odgovorni urednik bil je med. dr. Matija Prelog, rojen v Hrastju dne 27. oktobra leta 1813, umrl v Mariboru dne 27. januarja 1871. Oh nevolja, tedaj tudi nevreden sin uprav onega »pecirka«, v kojem gospod Bračko sedaj tako slavno obmanuje in čudežno prerokuje.

Ko je moj rojstveni sosed in blagi prijatelj počel bolehati, predal je svoj tjednik meseca majnika 1871 drugim, in je potem »Slovenskega Gospodarja« uredoval gospod profesor bogoslovja dr. Ulaga, in sicer od 23. maja 1871 do 18. februarja 1875. Po gosp. dr. Ulagi dobi ga meseca sušca gospod dr. Gregorec v roke in podržal ga uprav deset let. Počenši v sušcu leta 1885 prišla je redakcija v druge roke. Toliko na kratko v poduk gornjeradgonskega »pecirksomana«;

premda je Bračko, kakor je že iz tega razvidno, zares do ušes učena glava.

Resnica pa je, kar Bračko pravi, namreč: da je ta »peklenški« Gospodar pred blizo osemnajstimi leti počel njemu kot »pauernverajnskemu obmanu« na prste gledati in sapo zapirati, ter mu ne dal v kalnem loviti in židovsko-liberalnih, nekrščanskih naukov brez vsega motenja med radovednim nerazsodnim ljudstvom razširjevati.

II.

Zmanjka mi potrebnega časa, da si pregledam vse broje »Slov. Gosp.« iz poprejšnjih let, zdi pa se mi: med prvimi, ako ne najpoprej, je o Bračkovem framazonskem rogoviljenju javno spregovoril obče poštovani boračevski posestnik gosp. Vebarič in sicer v števil. 18. »Sl. Gosp.«, izdanem tretjega dne meseca maja l. 1877. Tam pravi: V Orehovcih blizo Radgone osnovalo se je pred dvema letoma društvo nazivajočo se »Bauernverein«, ki šteje sedaj okoli sto rednih udov in osem častnih. . . . Letos 15. aprila imel je ta »pauernferajn« zbor na obslavljenje svojega dvaletnega obstanka. Načelnik tega društva (Bračko) razlagal je, da so bili večkrat shodi, pri katerih se je govorilo o gospodarstvu, še več pa o političnih zadevah. . . . Potem se je predlagal letni račun in povedalo se, koliko se je denarjev nabralo in

koliko izdalo, samo se ni razložilo, na kaj se je izdalo. Na posled je poslušalcem močno na srce polagal, naj ne poslušajo klerikalcev. . . . . Pri bodoči volitvi v deželni zbor bil bi za poslanca najboljši, najrazumnejši in najpripravnejši negovski Spirk; nikakor pa se več ne sme voliti Herman . . . . Govori se večji del nemški, piše pa se vse nemški in Slovence pogostoma pikajo; framazonski list »Bauernwille« se hlastno prebira in obširno tolmači; za ude pa se pobere vse, če ima lastni pedenj zemlje ali ne; še takih je mnogo zraven, ki si blizo še domisliti ne morejo, kaj je kmetiški stan«. Tako oni dopis. —

Opozorjen na ta in na slične dopise in pripise, šel sem iz radovednosti tudi jaz in sicer vsled večstranskega vabila poslušat čudnega zborovanja, ki se je obhajalo v Orehovcih, uprav za vreme šolskih praznin, dne 15. avgusta leta 1877.

Nekaj časa motovnilo se je o takratni vojaški postavi, sled koje »zdaj skoro nijeden več ne more biti »befrajan«, v prejšnjih letih pa se je lahko befrajalo, zato mora naš ferajn napraviti na lantak in na rajsrat pitšriftu; naj se ta feroringa nazajpotegne ali pa celo gorzdigne, itd.

Po »dolštimingi« prešlo se je na glavno točko dnevnega reda, na ono, radi koje sem prišel zborovanja poslušat. Bilo mi je namreč

že znano, da nameravajo snovati za gornjeradgonski okraj posebno zavarovalnico proti požaru, in da si Bračko brusi noge in jezik, da postane društveni »generaldirektor« in da dobi društveno kaso v svoje kremplje, kajti v lastnej bila je prê velika suša in egiptovska tema.

Na mah sem sprevidel v kako nevarnost bi prišli pri tem takem moji rojaki, zategadelj sem se proti Bračkovi nečisti namembi oglasil v »Slov. Gosp.« in svoje rojako opozorival, naj se čuvajo »pauernferajnarjev in Bračkove kletke in naj ne hopnejo v njegov koš, kajti on obečuje mnogo in premnogo, česar spolniti mu nikdar ne bode možno. Ob enem pa zaprosim medsebojno zavarovalnico v Gradcu za potrebne podatke, in dragovoljno mi njih pripošlje okoli dvajset kop. Tako bilo mi je mogoče z nepobitnimi številkami do pičice dokazati, da bi: prvič zavarovalnica, koju namerajo osnovati orehovski »pauernferajnarji« bila kam dražiša, ko ktera god druga, potem pa še nezanesljiva; drugič pokazal sem s številkami, za koliko je takrat, to je l. 1877 vsaka poedina občina gornjeradgonskega okraja bila pri vzajemni zavarovalnici v Gradcu zavarovana in koliko se je zavarovalne premije odrajtalo; navel sem primere na koliko goldinarjev so poedini posestniki zavarovani in koliko plačujejo premije. Med navedenimi bil je tudi on sam, namreč orehovski g. Bračko, ki je

bil zavarovan na 1100 gld. in premije plačeval 13 gld. 81 nov., tedaj od vsake stotine zavarovanih goldinarjev 1. gld. 26 nov., dočim so drugi okoli 80, 50 ali 25 in še menje odrajtavali. Taka razdelitev pa se je gospodu Bračku krivična zdela, kajti njegova bistra glava ni mogla sprevideti, da samotni hrami in trpežne zidanice niso v taki nevarnosti, kakor njegov »piravi cimper« v sredini Orehovec. Dalje moral sem zapeljanemu ljudstvu oči odpreti in dokazivati: orehovski zovčini ne govorijo resnice trdeči: pri zajemnoj zavarovalnici mora pogorelec dolgo čakati poprej, ko denar dobi, in da ista pogorelcem Bog ve, kaj vse »doltrga«. Navedel sem po imenu njih čez petdeset posestnikov ter pri vsakem pridal, za katero svoto je bil zavarovan, ktereга dne je pogorel in koliko je dobil odškodnine itd.

Iz »Slov. Gosp.«, kder so moji članki v mesecu novembru in decembru leta 1877 bili izišli, oskrbel sem poseben pretisk in razposlal okoli pet sto eksemplarov v gornjeradgonski in ljutomerski okraj; dobil ga je tudi g. Bračko v roke in gotovo bil bi se robato oglasil, ko bi našel le kako trohico neresnice, zdaj pa po pretečenih šestnajstih leti trdi: »potrpežljivo sem osemnajst let prenašal »laži« tega peklenškega Gospodarja in vseh onih »oslov«, ki mene preganjajo, svojega imena pa ne upajo podpisati, mislil sem, da bode temu enkrat konec, pa vse nič ne pomaga« (glej str. 8.)

Zakaj g. Bračko takrat ni ene besedice črhnil in, kolikor mi je znano, še nikoli ni kakega »resničnega« popravka »Slov. Gospodarju« priposlal, bom čast. bralcem v sledečem povedal in razjasnil.

Pred menoj leži pismo, ki se od črke do črke glasi takole:

Dragi prijatelj! Ne morem se zdržati, da bi Vam ne naznanil, kako se orehovski »zovčini« nad Vami in »Sl. Gosp.« hudujejo in Vas psujejo. Pri prvem članku izišlem 15. novembra so se že togotili in mislili so, da je tisto vse; a potem čem dalje huje. Pogovarjali so se, in se grozili, kako Vam bodo zavrneli. — Že sem komaj čakal Orehovskega dopisa v »Slov. Gosp.« ali né ga in né ga. Tedaj povprašam ob priliki Bračka, zakaj da ne piše? On mi pa pravi: Veš kaj, Ti piši, jaz ne znam tak slovenski (orehovski Nemeč). Slišal sem tudi, da namerava notarov pisac P. nekaj pisati pa morebiti tudi ne zna, in se ničesar ne bo mogel prijeti. . . Zdaj pa že pravijo, da se njim ne zdi vredno: kakor ko je lisici grozdje bilo prekislo. Kakor se čuje, bodo cela pravila ovrgli in že druge kujejo take, da pri njihovi zavarovalnici ne bo nikomur nič treba plačevati. —

Naznanjam Vam tudi nekaj zastran priprav za volitev deželnega poslanca itd. . . Z Bogom! Želim Vam srečno novo leto in Vas

prisrčno pozdravljam Vaš slovenski prijatelj
Jože Vebarič.

V Boračovi 30. decembra 1877.

Ni tedaj potrpežljivost, kojo lepo lastnost si Bračko kaj rad prisvaja, ampak »kiselo grozdje« bilo je pravi in edini vzrok, da je g. Bračko bil gluhi in slepi, ko sem svojim rojakom svetoval, naj na vse strani dobro premislijo poprej, ko se podajo v orehovsko kletko. Prav srčno me še denešnji den veseli: moje opominanje palo je takrat v rodovitno zemljo, orehovski zavarovalnici ni bilo več ni duha ni sluha; slaboglasni »Bauernverein« pa je zbog stalnega framazonskega rovanja, socialističnega rogoviljenja in razširjevanja Schönererjevih nauk politična oblast konečno itak razkadila.

V svojem smrdljivem spisu na strani sedmej trdi Bračko: Prisiljen sem enkrat odgovoriti totim sovražnikom, kateri čez mene že osemnajst let lažejo in meni vsa grda imena zmišljevajo, pri tem pa si ne upajo svojega imena podpisati. Gledé moje osebe je njegovo trdenje neveljavno in neresnično, kajti Bračko prav dobro ve, da sem se jaz v vseh dotičnih sedmih čislih »Slov. Gosp.« podpisal z imenom in »cunoj« in tudi v knjižici, kojo sem med svoje rojake v pet stotin iztisil, ne tihoma, ampak z dovoljenjem politične oblasti bil razposlal.

»Preganjaj!« jaz Bračka nisem nikoli, še ne vem, na kak način bi meni siromaku, gimnazijskemu profesorju bilo mogoče »preganjati« občinskega predstojnika, načelnika političnega društva, mnogorečitega govornika, Schönererjevega ljubimca itd. Za njegovo lepo osebo bilo mi pri pisanju uprav toliko mar, kakor za — lanski sneg.

»Grdih imen« mu tudi nisem daval; »pauernferanjski general« in »orehov prerok« niso nikaka grda imena; gornje-radgonski stanovniki svojemu gospoda »pecirksomanu« čisto druga davajo, in on vse pohlevno v žep vtakne. Pač pa sem svoje rojake opominjal naj se čuvajo Bračkovega poduka, naj ne zaupajo njegovim sladkim besedam, naj ne verujejo njegovemu prerokovanju in podobno; in ako mi milostiva roka Božja pokloni ljubo zdravje, bom še govoril, ako bo treba, še večkrat v tem smislu; s kakim uspehom?? Kar pa se tiče knjižice »o zavarovanju proti ognju«, sem jo spisal zares največ proti Bračkovemu za ves gornjeradgonski okraj nevarnemu počinjanju. Obečam pa g. Bračku s tem sto novih kron, ako mi dokaže, da se v onem nasproti njemu naprtem spisu nahaja kaka neresnica, ali kako bi se on po svoji sirovi navadi izrazil, ako najde v onem spisu ktero »laž«. Med okoli osem sto ali še več onde navedenimi brojevi si je vendar ktero »laž« zapomnil. Na dan z njo! Sto kron vas čaka! In s tem sem jaz za svojo osebo z orehov-

skim velikanom pravičnosti in resnicoljubja pri koncu.

III.

V številu 6. »Slov. Gosp.« tekočega leta izišel je dopis iz gornjeradgonskega okraja, v katerem se pravi: Mi občani smo od svojih zastopnikov, koje smo si pred nekaj več ko enim letom po takratni večini glasov izvolili v okrajni zastop, pričakovali, da bodo nas čuvali pred velikimi stroški in zato smo se čudom začudili in ne moremo zdozeti, kako je zamogel dne 28. decembra lanskega leta okrajni odbor dovoliti polnih 5000, beri pet tisoč goldinarjev za nakup — bikecov pingavske plohe.

Orehovski Bračko, ki je vselej rad točno spolnjeval vse nauke naše vere in zatoraj tudi polnih »osemnajst lejt« z največjo potrežljivostjo in tihim zatajevanjem prenašal vsa preganjanja, ktera je po raznih novinah, prestati moral; razkačil se je naposled in pridušil se, temu preganjanju in temu rogoviljenju zdaj kar na mah konec napraviti in vsem »črnim in tudi drugim »oslom«, ki se v »Slov. Gosp.« šopirijo in proti njemu rogovilijo, na vse veke vekov sapo zapreti. Poišče si pero, prijemlje ga v svojo desno roko, namoči ga v gnojšnico in v petih tednih je bil »resnični popravek« že skovan, iz Orehovec odposlan, in 15. dne meseca sušca,

»oziraje se na določbo § 19. tiskovne postave» v 11. številki »Slov. Gosp.« črno na belo natisnjen.

Hudobni ljudje, ki tega poštenega siromaka po nedolžnem preganjajo, pa so nekde šmenti zavohali, da je gosp. Bračko klečeplazil pri gosp. okrajnem sodniku, pri odvetnikih v Radgoni in Gradcu in ponižno prosil, naj se ga usmilijo in naj vložijo tožbo proti »Gosp.«; ali ves jok in vse prošnje so bile zamanj; povsod dobil je odgovor: »Mit dem zurück, dass das is nix«.

Bodi si temu, kakor koli, jaz, premda že čez štirideset let nisem imel pluga v rokah, dozvolim si itak izraziti svoje mnenje: prvič, okrajni odbor ima dolžnost, vestno čuvati njemu izročeno premoženje, ne pa Bračku dozvoliti 5000 gld. naj si njih vzame iz okrajne blagajnice, da se s temi denarji odpelje v drugo deželo — kupovat — bikecove in bikove; drugič sodim, kjer koli je krma dobra, pametem gospodar pridna gospodinja in zvesti služabniki, ondi je tudi živina dobra; kjer pa omenjenih pogojev ni, tam bo živina slaba, naj bo ploha pincgavska, Marijo dvorska, iz Murične doline ali od kod goder.

Profesor Hlubek v svoji knjigi »Ein treues Bild der Steiermark« opisuje obširno štajarsko govejo ploho vseh vrst ter konča na strani 196 z besedami: »Bevor Steiermark nicht mehr und besseres Futter erzeugt, kann von einer Hebung der Viehzucht keine

Rede sein«, to se pravi, kjer ni v dovoljni meri dobra krma, in po sebi se razume, skrbno ravnanje z živino, ondi se živinoreja ne bo povzdignola.

Dalje bi rekel: deseti del onega denarja, tedaj kakih pet stotin gold. ali še manje, ki ga je lanskega leta na pametivo gornjeradgonski okrajni odbor za nakupovanje pincgavske plohe bil dovolil, bil bi za prvi poskus prek zadosten. Tudi drugi, kam veči in premožnejši okraji ne dovolijo za podobne **poskuse** velikih svot, kajti ne more se naprej znati, kako bo se nakupovana živina pri njih obnesla.

Gosp. Bračko v svojem »resničnem popravku« pa le trdi: za zboljšanje domačega govejega plemena potrebno je polnih pet tisoč goldinarjev, kateri bi se za zdaj vzeli iz okrajne blagajnice; kajti posestniki (in vendar tudi njih gospodinje, deca in služabniki?) imeli bi veliko veselje s teleti takšega plemena, in dalje je prê tudi to razvidno, in čisto kakor solnce, da se okraj zavoljo one na pametivo sklenjene določbe okrajnega odbora ne bode zadolžil. No, to pa je res očevidno, da se okraj zavoljo same gole določbe še ni zadolžil. Če je okrajni zastop v občni skupščini svojemu gospodu obmanu v resnici dovolil, naj si vzame onih petdeset stotakov iz okrajne blagajnice in naj se z njimi odpelje proti Solnogradu pa naj v Pincgavi nakupuje za 5000 gld. bikecov; nimam

nič proti temu, saj nič ne gre iz mojega žepa. Samo to bi si pristaviti dovolil: naj se z njim vozi tudi njegov »nadepolni« sin, ki se pri kupovanju jako dobro »vüinspozna«, tako in še prê bolje, kakor njegov čudnovito učen in vsega poštovanja vredni gospod oče — pri razlaganju sv. pisma. Njegov Franc prê celo na tenko vé: pri kom in ob koji uri, se najceneje kupuje maslo, olje in vsakojake širišare.

Na 11., 12. in 13. strani čenča Bračko po navadnem prismojenem načinu najpoprej o nekoj resoluciji radi živinske soli pri shodu v Škarnicah, kamor se je brž ko ne tudi on vozil koledovat, na čije stroške, ne vem prav, toliko pa je jasno ko beli dan, da na lastne nikar, kajti »odkod sem vzeti?« In kaj nam je prinesel iz Škarnic? Odgovor, nastala je pesem:

„Naš maček se vozil v Črnice po sol,
Od Črnice se kadi, pa ne pelje soli.“

Potem pa pravi, kako bi se naši kmetje imeli le onih v Nemčij držati in nje posnemati ter se samo na lastno moč zanašati in bolj glasno in ostreje za svoje pravice poganjati tako, kakor so storili pred tjedni oni na Bavarskem, kjer se jih je na tisoče zbralo, sami demokrati in liberalci, za čudo prebrisanih glav; in sladko pripoveduje, kako so se ondi krohotali, smejali in hrzali klerikalcem in njihovemu voditelju, župniku Gerberju. — O tem pa nam Bračko besede ne ovadi,

kaj je pri tej občni rabuki in gunguli on »kak ti mali pesek keoj mrčal«.

Na osmi strani vidimo, naš Bračko je zares dobra, pravična dušica, pa nedolžen in nepokvarjen, kakor novo rojena ovca. Pravinamreč: »Misliš dragi bralec, kateri mene osebno ne poznaš da bi bil jaz tisti človek, kateri bi hotel duhovnike in vero vničiti? To je nej za misliti«.

Ko smo prečitali ta Bračkov stavek, pal nam je težek kamen raz srca. Za našo sveto katoliško vero si sicer nikoli nismo bili v prevelikem strahu, kajti znane so nam od detinstva Jezusove besede: »Ti si Peter, in na to pečino bom sezidal cirkev svojo in vrata peklena je ne bodo premagala«. Zdaj pa se nam že čisto nič več ni treba bati, kajti gospod načelnik gornjeradgonskega okraja dal nam je (str. 8.) črno na belo: »da tudi on nima namerave vničiti naše vere in tudi duhovnikov v bodoče ne bi psoval, če bi oni svoje cerkvene dolžnosti lepo opravljali in se mu v pecirksfertretingo ne bi noter silili, tam sliši kmet in vsaki dačnik«, seveda razve duhovnikov. Zakaj pa oni ne? Odgovor: edino zategadelj ne, ker gospod pecirksobman »popov« ne more »vünstati«.

Ko bi se z gospodom »pecirksobmanom« dala ozbilno beseda govoriti, zapital bi ga, da-li mu je znano, komu po cesarski postavi gre pravica voliti v okrajni zastop in tudi sam izvoljen biti? Tega pitanja pa ne bom

storil, kajti Bračkov odgovor že naprej vem, nahaja se namreč na strani 9: »V pecirks-fertretingah ne gre za vero, zato v njih »popi« nemajo mesta, oni težijo le po velikem bogastvu in bi kmeta radi v sužnost spravili«.

Na oni isti, namreč osmi strani, jezi se Bračko tudi nad »Südst. Post«, zakaj je na vsa usta razglasila in to v nemškem jeziku, da se dobro shranjujejo Bračkova sirova pisma; rad bi rekel: »to so vse same laži«; no pri vsej svoji predrznosti se je itak zadržal kaj takega naravnoč izustiti, ampak suče se, zavija in mota liki prebodjeni modras.

Kaj Bračko na str. 14 poprejšnemu okrajnemu zastopu o nekih 7000 gld. govori in kvasi, dalo bode se brez težkoče iz zapisnikov na tenko dokazati, koliko dolga je narodni ali tako zvani »klerikalni« zastop od prejšnega prevzeti moral, koliko liberalnega dolga je poravnal, koliko še je ostalo in pri kom; vse to bo se lahko dokazalo. Toliko pa je iz Bračkovega kvašenja očitno, da se z resnico ne upa na dan, rad bi povedal neko »laž«, no itak se boji, približuje se, pa zopet odstopi; skratka ponaša se ko maček pri vroči kaši, zato raji govori o dragih bikecih, ki bodo okrajno kaso praznili.

Na straneh 15., 16., 17., 18. meče Bračko zopet s polnimi vilami gnoj na slovenske duhovnike brez izjeme zbok tega, ker ljudstvu priporočujejo knjige in časnike v krščanskem

duhu pisane, mesto framazonskih; trdi »svojim dragim prijateljem«, da so duhovniki največi sovražniki kmečkega stanú, hvali kmete v blaženi Nemčiji, kjer se njih na deset tisoč zbere, in terjajoči svoje pravice se ne bojijo nikoga; grdi na vso moč klerikalce, ki kmete le slepijo, in zopet duhovnike, ki skrbijo edino le za lastni dobiček in si pri vsaki priložnosti polnijo dolge žepe, duhovniki niso skrbniki za našo dušno življenje itd.

Sem v veliki nepriliki in zares ne vem, kaj bi na orehovsko steklo divjanje odgovarjal? — Nič! ker vidim, da se pobožnim željam, n. pr.: »Bog mu grehe odpusti«, on le norčuje, ravno kakor molitvi, molitvenim in drugim podučnim slovenskim knjigam, glej str. 15. 19. Znameniti nemški pesnik ima res prav:

„ . . . Ja! das Schrecklichste auf Erden
Ist der Kampf mit Ungeziefer,
Dem Gestank als Waffe dient —
Das Duell mit einer Wanze!

IV.

Ko bi gosp. Bračku kak prijatelj svetoval: Ljubi moj sosed, poskusi bar edno leto in opusti vse politično in antikristovo rogoviljenje, posnemaj raji svoje sosede in obdeluj pridno svojo želarijo; prosi Boga, naj ti razsveti pamet, ne vpletaj se v preroko-

vanje in v zadeve, o kojih slabo kaj ali ničesar ne razumiš; usmili se pridne žene ki s težkim srcem gleda tvoje divjanje proti duhovnikom, daj dober vzgled svoji deci, podučuj njih v krščanskem nauku: boš videl, prišel bo blagoslov, in s časom bo ti mogoče popraviti si kočo, odstraniti »leseni računk«; bodi uverjen, sosedi se ti ne bodo več za hrbtom smejali, ampak spoštovali te bodo; — pa da vidiš, primaruha! ne da bi se za tak prijazen svet lepo zahvalil, še zarenčal bi se na prijatelja, kajti on misli o sebi: malo kdo na tem grešnem svetu je tako visokoučen kakor on in »tak pravičen, da nima (tako je pisal nekemu »popu« za novoletnico) naj te menšje krivice na svoji vesti, **razve če se mi kaj takšega prigodi**«. —

In ker ima »gospod pecirksomman« tako visoko mnenje o svoji osebi, ni čuda, da se predrznjuje vsak hip na sveto pismo se pozvati ter po svoji orehovi glavi razkladati in domačiti. Tako na primer čita se pri apostolu in evangilstvu Mateju XIX., 16—20. sledeče: »In glej, eden pristopi in mu reče: Dobri učenik! kaj dobrega naj storim, da bom imel večno življenje? On mu pa odgovori; Kaj me imenuješ dobrega? Nikdo ni dober, razen eden, Bog. Če pa hočeš viniti v življenje, izpolni zapovedi. Reče mu: Ktere? Jezus pa reče: Ne ubijaj, ne prešestvuj; ne kradi, ne pričaj po krivem; spoštuj očeta svojega in mater; in ljubi bližnjega

svojega, kakor sam sebe. Mladenič mu reče: Vse to sem izpolnil od mladosti svoje; česa mi še treba? **Ce hočeš biti popoln**, pojdi, prodaj premoženje svoje, in daj ubogim: in imel boš zaklad na nebu. Pa pridi, in pojdi za menoj.« Tako nas uči sv. pismo. Bračko pa pravi (str. 20): »Kristus je rekel: Kdor hoče popolnoma biti, mora tri jezike znati. Kdo torej zdaj ima prav?« Sv. evangelist Matevž ali orehovski »fajerberhopman« Wratschko? Osebno ne vem, sicer pa o Bračku pravijo: on zares zna štiri jezike za silo govoriti: orehovski, radgonski madjarski in ciganski; on je tedaj še več ko popoln. —

Ker Bračko (glej stran 10.) pa vse štiri »Novo«-slovence iz gornjeragonskega okraja izrečno imenuje, ki so si neke dni pred volitvo strašno silo prizadevali priti v okrajni zastop, namreč zagrizenega hudobneža notarja Otona Ploja, njegovega očeta ptujskega odvetnika dr. Ploja, dalje g. administ. Admontskih vinogradov P. Šlanderja in njegovega »ponižnega slugo« odvetnika dr. Goričkega, kateri štirje rogovileži so pored «Sl. Gosp.» »še pridgance potrebovali, da bi skoro vsi črni postali od samih laži», in ker se moje ime med temi prevzetnimi rogoviležnimi pridigarji po Bračkovi posebni milosti ne nahaja, zato smem sklepati: da mene šteje med njemu «drage» Slovence, in kot tak mu naj odgovorim na njegova tri prašanja, ki jih stavi svojini «dragim» Slovencem na strani 18. Glasijo se takole:

1. «Ali se je že kdaj na svetu to slišalo, da je tisti, kateri se je nemški naučil, zaradi tega nesrečen bil?»

2. Ali ne more zaradi tega taisti, ki nemški zna, dober Slovenec ostati?

3. Ali mora zategadelj od teh novih Slovencev taka grda imena kot »nemškutar« in še Bog ve kaj slišati?

Na prvo in drugo Bračkovovo vprašanje odgovorim kar na mah celo kratko, na tretje pa proti koncu obširnejše. Na prvo vprašanje mu rečem: **Ne!** in pitam ga nasproti, če je njegova modrost kedaj na svetu čula, da bi postavim kateri Nемеc, ki se je naučil slovenski, zategadelj bil nesrečen? Očakuje se odgovor, če ga pametna Bračkova glava ima pripravljenega!

Na drugo vprašanje mu rečem: **Da!** ako ne postane nemškutar, lahon ali madjaron. Ali poturica, dodali bi temu naši dobri bratje Hrvati in Srbi, ki imajo prislovico: »Jedan poturica gorji od sto Turaka,« kar bi se po slovenskem reklo: »E'den nemškutar« še je hujši kakor sto »nemčurjev«: s praviimi in pravičnimi Nemci pa radi kot sosed z sosedom v miru živimo; pravični Nemci ne nameravajo nam vedoma škodovati in nas pohrustati, to je le namera takozvanih Velikonemcev ali »nemčurjev«.

Ni temu še pet mesecev, bilo je namreč v početku meseca decembra, ko me pride obiskovat mlad mož, rojen v gornjeradgonskem okraju. Razgovarjala sva se o letini prešli in bodoči, o ceni vina in živine, rogate in ščetinaste, o kruhu rženskem in hajdinskem, o najinih znancih, starih in mladih, in golč pride tudi na prejšnji in sedanji okrajni zastop, kojega ud je tudi on. Hvalil je načelnika, in tudi njegovo ponašanje je včasih, skoro bi rekel, pobožno. In v podporo tega navede mi en primer. »Onda se, odgovorim jaz, s tem Savlom nek čudež dogaja, če je res taka, no bržčas se Ti motiš, kajti še pred kratkim se je čitalo: Bračko je dal na križ pribiti nekako oznanilo o kontumaciji psov. Bračko se proti temu ni, s kakim resničnim popravkom oglasil; vendar se mu ni zdelo vredno, ali kali?« »O tem nič pravega ne vem. To pač moram povedati, nemškutar je resen. Meni samemu je že parkrat z nekim ponosom naravnoč rekel: «Jaz sem nemškutar in pri tem ostanem.« »To je obče znano, tega smo vsi presvedočeni, tudi ko bi on hotel temu oporekati«: odgovorim znancu.

Da g. Bračko na tanko izve, kakovega kljuna ptiči so »nemškutarji«, tu in tam tudi »nemčurji« imenovani, naj mu mesto mene povejo (glej stran 19) «častiti» knezoškof Slomšek. V «Drobtinicah» za leto 1862 čita se na strani 59. in na dalje: «Graja nemškutarjev».

V.

Graja nemškutarjev.

»Kaj mi hočete dati, in jaz ga vam izdam?« tako je govoril Judež Iškarjot krvoželjnim sovražnikom Kristusovim. Oni mu obljubijo trideset srebernikov; in odsihmal je iskal priložnosti, da bi ga jim brez hrupa izdal.

Kaj nam hočete dati, in vam hočemo prodati svoj narod, svoj materni jezik in vse narodno blago? tako govorijo naši nemškutarji, svojega naroda zatajevavci, po nemški strani Nemcom, po vogerski strani madjaroni Madjarom, lahoni po laški strani pa Italijanom. Trideset srebernikov ravno ne iščejo; zadošti jim je nekoliko pohvale, nekaj posvetne časti, pa tudi časnega dobička prazna obljuba, da taki mešetarji svoj rod z veseljem zatajijo in ptujščini izdajo, kakor nas Slovence stoletna žalostna skušnja uči. Ni se po tem takem čuditi, da vbožo slovenščino od vseh krajev pokončavna povodenj zaliva, ter našo slavo podvaljuje in blati tako, da se je lastni otroci sramujejo in svojo narodnost toliko grdo zaničujejo, da se že stranskim prijateljem usmili. Je-li bi rodoljub te britke osode ne omiloval?!

Kdo je ponemčil Gorotana visoke plnine in doline zelene častite Koroške dežele,

v koji so svoje dni mogočni Gorotanski knezi gospodovali, kakor nam priča jezer let stari kamniti prestol na starodavni ravnini poleg Gospé svete? Na grobu stare slave knezov prestol v zemljo leze na meji Nemčije, in na bližnjem holmu častita stolica Gospa sveta že v nemčiji medli; ali visoke gore Grebenca in Kačji vrh, Golovica in Svinja ste v nebo kipeče priče, da so svoje dni Slovenci po njih košatih livadah svoje čede pasli, in z njih višin v sosedno Tirolsko, Solnogradsko in Avstrijansko gledali in popevali gorske popevke, kder sedaj ni slovenskega glasu več čuti. Bistrice po vsih krajih Nemčije po slovensko rožljajo, se v Dravo, Muro in Murico odmevajo, pa po njih bregih ni več Slovencev, ki bi razumeli, kaj jim velijo potoki in reke v starodavnih časih po slovensko krščene. Koroško, Brezje in štajerski nemški Gradec nam pripovedata v množini veliko varožev, trgov in vesi po nemških krajih, da so jih nekdanji Slovenci stavili, in v njih prebivali, v kojih so zdaj le Nemci doma. — Kaj so očitni sovražniki nekdanje Slovence po vsih tih krajih pobili, in po krvavem boju si osvojili vse te slovenske lastine? — Nemškutarji so jih po malem Nemcom prodali ter so sebe in svojo deco ponemčili.

Kdo je zaselil rajnih očetov naših nekdanje silnike, kojim so morali po visokem hribovji in po strmem skalovji mogočne grade

zidati, da so jih krog svojih gradov večidel krvavo žulili? Kdo je dal v slovenski zemlji gradovom in posestnikom nemške imena? Nemškutarji so to storili, se Nemcom prikupiti so zatajili svoje slovenske imena, ter so sebe in svoje selo nemško prekrstili. Tako je postal Kačnik — Schlangenberg, njegov Kačji grad pa Schlangenburg, Ojstrovershar pa Schärfenberg. Taka je šega nemškutarije starodavnih in naših časov.

Kdo je ponemčil naše slovenske mesta, v katerih so stari častitljivi mestjani sicer nemško besedo znali, pa tudi poleg nemške radi lepo slovensko govorili, do sedajnega roda po slovensko molili in poslušali božjo besedo? Sedajna mladina se uči poleg nemške gostokrat tudi francozke besede, svojega domačega jezika pa ne zna, kakor bi bil vsih poštovanih jezikov zavržek. — Kdo ponemčuje še neprenehoma naše slovenske terge in sela, ter po nemščini zeva, kakor klopotec po vetru, rekoč: le nemško! le nemško! Vse to nemškutarji delajo, ki slovenske zemlje kruh zauživajo, in pijejo vince slovenskih gor, slovenski narod pa zasramujejo, in napeljujejo proste Slovence nemškovati in nemško saj na pol hrustati. Tako se ponemčijo posli slovenskih roditeljev, ki se k nemškutarjem v službo podajo. Svoje dni so se od takih pestern in hišin gosposki otroci slovenske besede igraje naučili; ako pa zdaj tako srako po slovensko nagovoriš, bo ti

po nemško odgovor dala. Takim nemškonam božja beseda po slovensko dalej ne dopade, ne veselijo jih pesmi slovenske; celo moliti po slovensko je takih sram. Slovensko Bogu služiti pozabijo, nemškega se dosti ne naučijo, in gostokrat z besedo materno tudi živo vero zgubijo, da se usmili Bogu!

Kdo so pa tisti nemškutarji, katerim moja graja velja? Po njih delih jih bomo spoznali; saj se drevo tudi po sadju spozna. — Nemškutarjev ne skrbi, naj bi se naša draga mladina v šoli krščanskega nauka prav živo naučila, se privadila Bogu lepo služiti, očeta in mater za ljubo imeti, ljubiti svojo domovino, poštovati cesarja in slušati svojo postavno gosposko, naj bi prirasla mladež naša bistre glave in pa žlahtnega srca. Le nemško, le nemško! naši nemškutarji na ves glas vpijejo, pa ne pomislijo, da je slovensko mladež po nemško šolati ravno toliko, kakor prazno slamomlatiti; veliko ropotanje, malo pa črstvega zrnja. Otroci se naučijo po nemško kleti, svoje rojake za zijake imeti, se domačega blaga sramovati, in se le z ptujim bahati. Tako izšolana mladina je pa na pol sirova jed; ni Slovenec, in ne pravi Nemeč; vsakega pol ploda, malo malo pridnega.

Nemškutarji pošiljajo svoje sine in hčere na Nemce služiti, naj bi se nemške besede prav dober kup lotili. Slovenski mladenči in

dekline med neznane Nemce zajdejo, ne razumijo nemške pridige, ne krščanskega nauka, opuščajo spoved in presveto obhajilo, pozabijo po domače moliti, in varh Angel jih v nemčiji zapusti. Zgubijo svojo nedolžnost, zatajijo sveto vero, in pridejo tako ponemčeni v žalostnem stanu damo. Pač so predrago kupili nemško besedo in so pregostokrat kuga svojega domačega kraja. Poglejte nemškutarije žalostni sad!

Nemškutarji v naših domačih šolah, šolniki terdi Nemci ali ponemčeni Slovenci, ostudijo deci materni jezik, ter otrokom le po nemško svoje nauke v glavo utepajo; domači jezik jim pa je pasterk. Za del slovenske besede otroke psujejo, jim zasmehljive znaminje obešajo, pometajo mladini materni jezik iz glave, in ji iztergajo iz serca ljubezen materno. Tako se šolajo pogosto naši otroci v narodnih šolah! Nemščina se na častitem mestu košati, Slovenščina pa zanemarjena tako dolgo za vratmi čepi, da jo v kratkih letih čez prag sunejo in v smet veržejo. Glejte nemškutarije žalostni sad.

Nemškutarji v naših uradnijah in pisarnicah Slovence po nemško nagovarjajo, nočejo slovenske besede dajati, ne slovensko pisariti, ter tako v sredi Slovincov slovensko besedo pozabijo, če so jo znali. Česar slovenskega brati jim merzi, se slovenščine učiti jih grozi; po njihovih željah

naj bi le vsi Slovenci nemško znali, naj bi le jim slovenščine se učiti potreba ne bilo. Takim pisarjem, nemškutarjem se godi, da se jim Slovenci le tako dolgo priklanjajo, dokler jih potrebujejo; so jim zpred oči, jih Slovenec ne ceni, in jim po meri vračuje, kakor so mu posojevali. Zaupanje in odkritoserčnost pri gosposki in podložnimi nista doma, kder v pisarnicah beseda materna ne velja; ptujki se ne zaupa.

Nemškutarji so na polovico pomemčeni ljudski starašineti in kotni pisarji, ki na dveh ramah nosijo, naj bi obilnejše v svoj mlin nanosili. Kakor seršeni na mehko sadovje, na vse slovenske skupščine letajo, in govorijo na pol slovensko, na pol nemško, pa tako sladko in priljudno, da jih predrago kupi, kdor jih prav ne pozna. Tako dolgo se Slovencem sladkajo, da jih v svoji šaki imajo; potem pa delajo v imenu Slovincov po svoji volji, ne po mnenji Slovincov, rekoč: Tako je misel in dobro premišljena volja našega ljudstva, če ravno ljudstvo tega ne misli in ne želi. V imenu ljudstva svoje nemškutarške prošnje ali peticije kujejo, jih od hiše do hiše, odsrenje do srenje nosijo, naj jih podpišejo ali se podkrižajo vbogi nalagani in goljufani Slovenci. Sleparki so in slepce vodijo po gosti temi nemškutarije.

Nemškutarji so, ki slovenščino opravljajo, rekoč: Slovenska be-

šeda je še presirova in preuboga, da bi se po uradnijah slovensko pisalo; naj so po starem le v nemškem jeziku uradnije. Kdor to veli, priča, da slovenščine prav ne pozna; kar pa človek ne zna, se naj uči, če hoče verli delavec biti. Slovenski jezik ni rogat, razun nemškutarjem. — Drugi nemškutarji spet govorijo: Mi smo rojeni Slovenci in govorimo slovensko od mladih dni, pa nove slovenščine le ne zastopimo. Tudi nemščine bi ne zastopili, ako bi se ne bili učili; kako bi pa slovenščino veliko pomnoženo razumeli, dokler ste jo zanemarili, in veliko pozabili, česar vas je vaša mati učila! Nemške »caitinge«, Slovincem sovražnice željno preberate, slovenskih Novic še po imenu ne poznate. Tako je nemščina slovenščino zadušila, in ni se čuditi, da je tako malo znate. — Tretji pravijo, da morajo Slovenci nemške postave v roke vzeti, če hočejo slovenske razumeti. V resnici; pa tako se le tistim nemškutarjem godi, kateri več nemščine znajo, kakor slovenščine; kdor bi kaj takega od terdih Slovencev rekel, bil bi na pameti slep.

Kaj pa hočejo nemškutarji slovenskemu rodu storiti? Derhal želijo v dušni temi pustiti, svojim izvoljenim pa nemško kulturo ali omiko usiliti, naj bi vbogo ljudstvo za nos vodili — hočejo, naj bi Slovenci tiho djali, da bi jim lahko domače blago jemali, in jih ponemčili. Tako so

svoje dni sovražni Turčini kristjanom djali; »Ne boj se, ne boj se; berzo hoče bolje biti«, ter so jim glave porezali. Glave sicer nemškutarji Slovencem ne jemljejo, pa besedo materno, domačo našo in slovensko narodnost. Le predolgo se miroljubni Slovenci tiho djali, in tako daleč zaostali, da bi nam sosedov ne bilo mogoče doiti, ako prav pridno ne stopamo. Dosti je dremanja, preveč je izgube; ali zamujeno nam še ni, stopiti v kolo omike. Slovenci nočemo nobene vojske in prepira ne iščemo, ampak le svoje pravice, svojim sosedom rekoč: »Kar ne želite, da bi vam drugi storili, ne želite storiti tudi vi nam. Pustite Slovencem dve reči, ki ste nam drage, kakti svetle oči: sveto katoliško vero, in pa besedo materno. Po nemščini se je svoje dni krivovera v naše kraje urinila, po nemščini se nam tudi v naših časih ponuja. Pade naša prava vera, pade tudi naša sreča; smo terdi Slovani, bomo tudi zvesti kristjani. In to nam Slovencem čez vse velja.

Jeli pa hočemo Slovenci svoje sosedo poštene Nemce zamečevati, v nemar pustiti nemško omiko in učenost? — Tega nikar! Pridno se hočemo nemške besede učiti, pa slovenske še bolj; — skerbno nemško omiko prevdarjati, pa le posnemati, kar je modro in prav, in poleg nemške omike pošteni Slovenci ostati, nikdar izdati svoje

domače reči. Prijazno bomo Nemcem svojim sosedom roko podajali v vséh poštenih rečéh, pa tudi slovensčino bomo krepko varvali; kajti nas resnični pregovor uči, da kolikor jezikov kdor zna, toliko človekov velja.

Ne zamerite, blagi Nemci, meni moje grajavke, ona le gerde nemškutarje zadeva, in kara naše izdajavce.

Pravi Nemci so bili, so in bodo Slovencem dobri prijatelji; slava jim! Slovenci in Nemci smo Avstrijanci; enako pravnost naj bo naš pas in pa kerščanska ljubezen. Enake dolžnosti hočemo voljno nositi, pa tudi zavživati enake pravice, in ljubi mir bo med nami doma. Bomo vsi Avstrijanski narodi v lepem kolu ravnopravnosti stali, se nas bodo naši sovražniki bali; mogočna Avstrija bo, kar je bila: Evrope pravična vodilja. Slava ji, enojni veliki Avstriji!

Slomšek.

* * *

Zlatim besedam nepozabnega našega apostolskega knezoškofa Antona Martina naj še tudi s svoje strani dodam: Vsa čast in poštenje pravim Nemcem, ki našemu slovenskemu narodu niso sovražni, in kot pravični kristjani, nam ne kratijo ravnopravnosti, podeljene nam od milostivega cesarja, ki je pri svečani priložnosti izrekel zlate besede: »Jaz hočem imeti mir med mojimi narodi«. Večna sramota pa bodi črnim izdalcem lastnega naroda: »nemškutarjem!«

VI.

»Nekdaj bila je imenitnost (glej str. 20), kateri človek je pri nas več znal, kakor samo slovenski«. To je ljubi Bračko še den denešnji po vsem pametnem svetu imenitno, naučiti se razven domačega, še kak drugi jezik ali njih več. Že pri starih Rimljanih veljala je prislovica: »quot linguas calles, tot homines vales«; ta latinski stavek so prestavili Slomšek na slovenski jezik, kakor se je malo zgoraj čitalo, takole: Kolikor jezikov kdo zna, toliko človekov velja.

V prejšnjih letih se je bilo pri naših kmetih ob Muri prav pogostom prigodilo, da so svoje dvanajstletne fante na nek čas, leto dni ali kaj, pošiljali med Nemce ali Madjare, da se naučijo za silo nemški ali madjarski, in obratno prihajali so nemški fantje ali madjarski na zameno v naše kraje. Dobro še se spominjam: v Turjancih so bili trije taki »Pinkafelarji« onega časa, ko sem pri Kapeli v šolo hodil in pri oni priliki naučil sem se od njih, rekel bi, dve do tri sto besed nemščine in madjarščine.

Pred kakimi tridesetimi leti pogovarjal sem se z mladim bistroglavim Radgončanom trgovskega stanu v čisto nemškega znamenitega pokolenja o raznih privatnih zadevah, pri tem sva slučajno prišla tudi v razgovor o štajerskih narodnih razmerah. Za ta predmet, rekel mi je, nisem se nikoli posebno zanimal. »Wie ihr in Kapellen oder hier in St. Peter,

überhaupt drüben über der Mur eure Schulen und Kanzleien sprachlich einrichtet, geht uns Deutsche ja gar nichts an. Ich fand es immer ganz natürlich, dass ihr es slovenisch haben wolltet und dass habt ihr jetzt ohnehin schon.«

Na moj ugovor: »Moj dragi, temu še je daleka pot, povsod vsiljuje se nam nemščina, tako trdenje, da to vse že v polnej meri imamo, čita se le v gračkoj »Tagesposti« in nji podobnih novinah.« Ni se mogel načuditi in skoro ni verjel, da je v resnici v tem oziru vse drugače, ko Tagespošta piše. »Ali itak je dobro, če človek razve svojega jezika še kak drug jezik za silo govoriti zna, na primer toliko, kakor jaz slovenski.« — »Tega pa še nisem ni vedel do dnešnjega dne, da Ti slovenski znaš.« — »Saj sem bil (pozabil sem, dali je rekel dve ali) tri leta v Lotmerku.« »Oča še slovenski pisati zna«, stric tudi prav dobro zna, pritrди bratu ljubezniva sestra, »die zwei haben oft mit einander slovenisch correspondiert; frage nur den Vater.« In takoj se podam k vrednemu starčeku, pa ga zaprašam. »Ah! to bili so „veseli časi mladih let!« in oči se mu zasolžijo. »Žal mi je, da nimam več vseh pisem, ki mi je moj ljubi brat pisal, ko je potoval po Italiji in po francoskej zemlji. On je bil učena glava! Govoril je razve nemškega in slovenskega tudi talijanski in francoski. Samo čakaj, grem gledat, morebiti še najdem kak slovenski list, da se osvedočiš, da sva si z bratom rada tudi slovenski dopisovala, seveda kakor sva

pač znala; v šoli se tega nismo učili. Škoda, da se nismo«, pridoda starček, blaga duša! Šel je pregledavat ne ravno v posebnem redu se nahajajočih, marveč v raznih omarah raztrošenih starih papirjev, in zares po precej dolgotrajnem iskanju prinese mi nekoliko bratovih slovenskih pisem, pisanih v prekmurskem narečju. Evo njih pristavim naj tukaj v spomin, kako se glasi od besede do besede in tudi v onem pravopisju od črke do črke:

V Gradezi tega XVI. Febr. MDCCCXXI.

Slo lubi Brat!

Löpu tebi zahvalim, kaj si tu dobrotu möo meni po slovenskem nasai pissati. To je jaku zhi se ti v Faschingi tudi preze veselisch, jas sakschu Srödu v Redouto grem, pa moja Trezika Brzezina tud sakschu Srödu noterpride, te pa zölu nozh do 6 ali 7 v jutru s totai možno löpoi Deklinoi plessam, pa kak si ti sam snasch misliti, sem v moiji Nebessi.

Ti nevolni Stein..... se meni mili; jas ga shi vidim kak enega starega Jelena s' velikemi roglami okoli iti. Ti wogi Senekowizh, Verwalter v' Gradi Wildonski, je na enkrat tak slo weteschen grata, kai nede vezh 2 ali 3 dni shiv ostana; kres 8 dni je v Grazi wiu, pa je dosta plessu, te pa je nö dugo po tem piu, pa to je jemi tak škodilu, kai de ti Sermak mröti mogu. Gnes je nash Kron-

prinz s' njegovimi brati Franz Carl od Congressa nasai prissu. Nash Kronprinz je en tak medli zhlovek, pa je tak s' mersheni v' Vosi seda, kai so ga skoro dulsdigniti mogli od Vosa. Zölu Lizu modru vilo. — — — —. Srezhnu stani, pa me skos tölku lübi, kak te jas s zölo Serze lüvim. Tvoi Tebi skos dober Brat Jožef.

Original tega pisma se nahaja v mojih rokah, čuvam si ga zvesto, pozneje dal bom ga v shrambo najbržeje v knjižnico tukajšnega seminišča, tako tudi Bračkovne lepe liste, ki njih je pisal »Slov. Gosp.«, »popom« in drugim »črnim oslom«, ki ropotanje, ponašanje in delovanje »orehovega preroka« nečejo hvaliti. Iz teh pisem se bo videlo še v poznejših letih, koliki razloček je med pravičnimi Nemci ter med našimi »nemškutarji« in »nemčurji«. Pisatelj zgoraj oglaščenega, pred tri in sedemdesetimi leti svojemu nemškemu bratu priposlanega slovenskega pisma pripada naj bistrejšim glavam, ki so se ob koncu preteklega stoletju v Radgoni narodile. To je že razvidno iz sledečega: V moji knjižnici nahaja se krasno vezana knjiga se zlatim obrezkom: »P. Francisci Wagner universa phraseologia latina«. Augusta Vindelicorum MDCCC. Na prvem listu je pisano:

»Hoc praemio igenus et optime spei
Juvenis Josephus Eisenbach Stirus e
Radkerspurg stipendiatus ob spectatam
morum integritatem navatamque litteris in

III. Grammat. Classe operam plane singularem Augustiss. Caesaris munificentia publice decorari meruit in Gymnasio academico Graecensi XVIII. Cal. Oct. MDCCCXV.

Directore: Josepho Berger. Praefecto: Magno Roeck. Professoribus: Aemilianus Melite, Victorius Weinreiter, prof. linq. latin., Hartnido Dorfmann, Ferardo Endres, catecheta. «

Brez dvojbe poreče Bračko: to so vse same »laži«. — Pravi Nemci, na primer dobrodušni gornje-štajerski seljaki so tudi prema nam Slovencem v celosti povse pravični. O tem sem v devetih letih svojega bivanja v Gornjem Štajerju dovolj prilike imel stokrat se osvedočiti. »Die Windischen sein ganz anstaendige ehrliche Leut, bei denen krieg i immer ordentlichen Wein, echte Waar, und a fül bülliger als do bei unsern Panschern.« Na moje pitanje, kako pa se z našimi vinogradniki porazumi, dobil sem odgovor: »Jo wissens, Herr Prefesser, wir verstanden uns ganz leicht; i kann a paar Wort windisch und er, oder sein zweiter oder dritter Nachbar a bisl deutsch und ferdaman hudič! das Geschaeft ist dann bald fertig; nacher trogt die Bäuerin a Sölchfleisch mit Kraut auf, oder sticht an purán oder a Paar Händel ó, trinken an süessen Wein dazua, werden dabei guat auflegt, trinken mit anand Bruadschaft, singen den »prelubi svet Vrban«, zlezt kommt der Sentjaševce, — was wül ma mehr verlangen!

Tudi med gornje-štajerskimi mestjani, razume se razve onih, ki se štejejo med stroge liberalce ali Velikonemce, je mnenje o Slovencih v celosti prav »gmüetli«. Na primer, ko so se pred nekoliko leti sešli »Maennergesangsvereini« iz blizo vseh štajerskih nemških mest in trgov, pri koji priliki tudi naši iz »malega Štajerja« niso izostali, predrznil se je eden izvrsten pevec iz L. . . . ., spoznavši po govoru naše dolnje-štajerske »Urgermane« izustiti znameniti stavek: »Schaut's, i hätt nit denkt, dass die Windischen so guet singen«, vsled čegar bil je nekaj časa v nekih znanih novinah hrup nad oberštajerskim »Michelom«, ki še ne ve, da živi »im hartbedraengten Unterlande für unsere Allmutter« dokaj navdušenih Germanov.

VII.

Prijazni čitatelj mi naj ne zameri uvidiv v mojen naglem spisu premalo sistematike in pravega reda; takim hibam je lahko v okom priti, ako je predmet, o kojem se piše, kolikaj urejen in logičen, pri Bračkovej godlji pa to ni mogoče. Pridem zato še le zdaj do odgovora na tretje Bračkovsko prašanje, odnosno na njegovo tožbo, zakaj mora on od teh «novih» Slovencev tako grda imena kot «nemškutar», «nemčur» slišati. Da izpolnim njegovo znatiželjnost glede «nemškutarja» svetujem mu, naj si Slomšekovo

«Grajo nemškutarjev» kakih desetkrat prav pazljivo prečita, potem naj si očale dobro očisti in naj vzame ogledalo (no, ker on «nove» slovenščine ne razumi, ponavljam v njegovi slovenščini, naj si vzame «špegelj») v roke!

Glede «novih» Slovencev mu povem, da takih ni na svetu; «novega» slovenskega jezika v Bračkovem smislu tudi ni. Po Bračkovem trjenju je pravi slovenski jezik ona godlja, koja se inače imenuje «kuhelslobeniš», v katerej podučujeta dva slavna profesorja na vseučilišču Petrogonjskem, to je nekde v deveti deželi. Kaj Bračko in njemu podobni nemškutarji imenujejo «novo» slovenščino, nije drugo, nego vsem razumljiva književna slovenščina, očiščena raznih peg, ki se v tem ali onem okraju v večem ali manjem številu nahajajo. Ravno tako je tudi v nemškem občevalnem jeziku. Naj le gre Bračko s svojo orehovskoj nemščinoj, kamor ga srce vleče, ali kakor on pravi, «kaj nam že v naravi leži» (glej str. 19) v blaženo Nemčijo, postavim v Berolin, v Saksosko ali v Würtemberg, ali v naš Egerland, videl bode, kako bo se tam pogovarjal! Slovenec, ki se je v šoli naučil književnega jezika, bo se za silo kam poprej razumel se Slovačkom, Čehom horribile dictu! Rusom, s kratka, s katerim god slovanski govorečim narodom,

«Novej» slovenščini, pa ne v Bračkovem smislu, nasproti je «stara» slovenščina, nam-

reč ona, v koji sta v devetem stoletju slovanska apostola sv. Ciril in sv. Metod govorila in nekoliko delov sv. pisma napisala, in neke molitvene knjige, tedaj zopet samo take reči, katerih Bračko kot pravi liberalec in žilav nemškutar nikakor ne more «vünstati». Prav za prav, po Bračkovi buči slovenski jezik v šoli nima mesta, (str. 19) «ker slovenski jezik se otrok pri lastni materi nauči, in če potem dve ali tri leta slavno petrovsko šolo obiskuje, zna brati molitvene knjige», ki pa so gosp. Bračku pravi klin v peti. Zatorej zapoveduje gornjeradgonski pecirkspaša na str. 19: »Vsi kmetje morate vaše otroke v nemške šole pošiljati in nemški poduk v domačih šolah tirjati.» Ko bi poprašal Radgončane ali Cmurečane kot sosede «Magjarország», kaj bi oni odgovorili Bračku, če bi imel kako oblast njim zapovedavati: «Ker se nemški jezik vaši otroci že pri lastni materi naučijo, zato mora v Radgoni madjarščina podučni jezik biti». Nisem pooblaščen v imenu Radgončanov odgovarjati; no prepričan sem, njih odgovor bi se glasil: «Oręhovega preroka» moramo v Feldhof spraviti. Tudi Cmurečanov odgovor glasil bi se tako.

* * *

Da bi si malo oddahnil pri čitanju modrostij starega nemškutarja, segnem po uvek prisrčne, neprestano nove »Poezije» Prešernove. Odpre se mi stran 153.

„Marsikateri romar gre v Rim, v Kompostélje
 Al tje, kjer svet Anton Jezusa varje,
 Tersat obiše, al svete Lušarje
 Enkrat v življênji, al Marijno Célje“.

Polna resnica! Slovenci radi hodijo na »romanje«, sosebno ob »Veliki« in ob »Mali-meši« v Trsát, na Lušarje ali Marijno Celje, »v podobah gledat življenja rajskega veselje«. Komur tako daleč ni mogoče, poda se na katero bližnjo »božjo pot« k sv. Trojici, v Ruše, na Jezera, na Sladko goro, Majki-Bistrički, Mariji-Tolažnici in še drugam. Vendar ni odraščenega Slovenca, niti pridne Slovenke, ki bi ne bila barem na enem teh božjih potov.

Mogoče, da Bračko pripošlje v njegove »cajtinge« resnični popravek: »To je vse sama laž«, resnica pa je: »Vsaki od nas gre (str. 19.) v gornje kraje, v nemška mesta: v Skarnice soli kupovat, prema Lincu Schönererja poslušat, v Gradec, v Beč, v Berolin, »Ker to nam že v naravi leži«; nemški mora znati, če hoče pošteno živeti, kam priti in kaj postati».

Ker Bračko v Orehovcih »prav pošteno živi« in nemški zna, je postal že »fajerberhopman«, »orehov prerok«, mimorede tudi »pecirksobman«, ki svoje podložnike ljubi bolj ko samega sebe, in uprav zaradi tega kupuje njim pingavske bikece. Čemu se smeješ bedasti podložnik? Mar si že pozabil: »Jaz sen van tak pravičen, da ni-

mam najmenše krivice na moji vesti, na čiče se mi kaj prigodi.“

Če premislimo, koliko proganjanja je ta pravičnik že moral prestati seveda vse po nedolžnem, koliko žolča požirati, pri tem pa v časih prej nič ni imel želodcu ponuditi ko — slabo zabeljeno kašo; če dalje premislimo, kaj še ga čaka; mora se nam res smiliti.

Prislovica je resnica: „Pravičen ima mnogo prenašati“. Da bi zamogel še bolj pošteno živeti, si je ta pravičen človek že kaj prizadeval, do kake kase priti, ki bi bila napolnjena, naj že bo z bankovci ali zlatom in srebrom; vse napinjanje je bilo zastonj, vse nade so po Muri splavale: 1. zavarovalnična blagajnica, o kateri se mu je sanjalo, umrla je še pred rojstvom; 2. pri radgonski mestni hranilnici še den denašnji brez njega vse točno opravljajo; 3. pri gornjeradgonski posojilnici, pri kateri se z viržinkoj med zobmi vsak teden večkrat, gizdelinski koračaje, mimo ziblje, mora „kcoj“ gledati, kako si drugi „žepe polnijo“; 4. okrajna blagajnica bo morebiti že v kratkem novega zapovednika dobila; 5. in 6. v orehovski fajerberski i vlastnej je tudi premalo tolažbe za osušeno grlo, in tako mu bode pač težko „šulferajn“ in „Südmark“ izdatno podpirati. In zarad tega sedi zdaj žalosten liki Marius na razvalinah Kartagenskih.

Povrh vsega pa se je v novinah že govorilo o nekšem ključu, pod katerega prepride ravno zdaj, ko je v domovini tako potreben. Kako bodo brez njega, njemu tako „dragi“ Slovenci nova „bralna društva“ snovali?! In če se njim to brez Bračka itak posreči, kdo bo družbenike podučeval, katere „cajtinge“ naj bi si naročili, po kakem potu bi si omare najhitreje in najceneje s framazonskimi knjigami napolnili? Kdo bo njim razlagal sv. pismo tako imenitno in temeljito, kakor on, naš ljubček „zastopi“?

Morebiti taisti, kojega kapeljsko bralno društvo rado posluša, namesto da bi ga kot sina siromaškega očeta — „izblodilo“? Ali morebiti kak „prelehni učitelj“, (gl. str. 19.) ki našej deci čisto nepotrebne reči razlaga mesto edino potrebne nemščine? Ali pa kaplan ali kak drugi bogatin?

* * *

Pregledal sem si že njih precej, tudi židovskih pisateljev, pa toliko gnojišnice nisem nikjer našel, kakor je Bračko na tako malem prostorčku na petnajstih straneh (od str. 7.—21.) na katoliške duhovnike polijal. Morebiti je Bračko kedaj čul o nekem H. Heineju? — Ako pa nije, — še bolje. Ta mož v svojem življenju nikdar ni bil „klerikalec“, ampak je mnogo pohujšljivega in protikrstjanjskega pisal, vendar proti duhovnemu stanu nije tako neprestano besno divjal, ko orehovski razlagatelj Kristusovih nauk, „pe-

cirksoberman“ Bračko, ki še kaplanom in župnikom njihovo neizmerno „bogastvo“ oponaša.

Med spisi omenjenega rojenega čifuta in samo po imenu kristjana, nahajamo tudi odstavek:

„Auch der Priester ist ein Mensch,
Und der Mensch der arme Fresser,
Kann nicht blos vom Riechen leben
Und vom Dufte, wie die Götter“.

Ker vidimo, kaj našemu gospodu Bračku „naprej stoji“, ter se mu zategadelj vsakojake misli po glavi rojijo „in ga spati ne puste“, zatoraj pustimo ga, naj si — odahne.

VIII.

Zdaj še nekoliko besed gg. volilcem v okrajni zastop.

Predlanskim šli ste v ogenj za Bračka, kajti obečal je Vam, rešiti Vas plačila 20.000 gld. koje se je okraj (saj Vam je to vsem znano, da ne poprej, **ampak le še po Bračkovem prigovarjanju**) bil zavezal dati kot podporo žel. društva Radgona-Ljutomer, ako se postavi pri Škrlecu kolodvor. — Železnično društvo je pogodbo sprejelo, železnica se je napravila, kolodvora pa nimamo.

Lahko je uvideti dvoje: prvič kedar bo pri Škrlecu pravi kolodvor gotov, moral bo okraj pogojenih 20.000 gld. vplačati. — Drugič se tudi to lahko uvidi: ako bi že-

ležnično društvo hotelo postaviti pravi kolodvor namesto sedajne lesene čakalnice, bi ga stavljenje kolodvora, k temu potreben uradnik, ki bi imel kakih 800 gold. plače, bar eden stalno namestjeni službenik, k temu še par pomogačev, vsako leto kam več stalo, in društvo bi moralo globeje v žep segati, ko prinašajo obresti od obečanih 20.000 gld.

Iz tega vzroka še železnica nije, in tudi ne bode uplačevanje onega kapitala terjala, ker lastna košulja je nji bliže ko Škrlečev kolodvor. Občine, ktere so bliže Radinec, se za Škrlečev kolodvor ne bodo potegovale, njim je seveda milejše, če tega kolodvora nikoli ne bode, ker njim dotlej ne bo trebalo onega kapitala vplačevati. Nasprotno pa bi ga oni, ki morajo svojo robo kroz mesto voziti, pri Škrlecu prav radi imeli.

Pitam Vas, mili rojaki, če ste zares mislili, da bi Vas zamoglo nezbrušeno pero tako duševnega reveža, kakor je ta orehovski Lükovnjak rešiti obečanega plačila. On je le nekako zvedel, da je železnica Radgona-Ljutomer pasivna, to je, ne nosi dovolj procentov, in tako so podvzetniki na zgubi. Ko bi se postavil kolodvor, bila bi zguba železniškega društva še večja. Vsako denarno podvzetje, tedaj tudi železnično društvo Radgona-Ljutomer, se pred vsem, p r e m d a n i e d i n o, le zato briga, da si pridobi nekaj haska, ali bar da ne trpi škode, naj bo okrajni načelnik Peter ali Pavel.

Bračko Vas je tedaj le za nos vodil sé svojim širokoustnim kričanjem: „Če bom jaz „pecirksoberman“, onda Vam ne bo trebalo plačevati, in ače pa boste morali« in s tem si je pridobil večino.

Kakor leta 1877. sem Vam zdaj znovič naslikal Bračka in njegovo resnicoljubje, njegovo učenost in pravičnost. Vi pa pri prihodnej volitvi storite ono, kar bo Vam po dobrem premišljevanju vest rekla in Vas lastna pamet učila.

IX.

Da bi Bračko nazadnje še pokazal, »kolko tisti vredni so, kateri njive in gorice težko obdelavajo«, zapoje na koncu svojega pamfleta svojim bralcem na razveseljenje mali delec znane Volkmerjeve zanimive pesni „Od kmetstva“ in podpiše pokojnega, leta 1844. pri Malinedelji vmrlega župnika Antona Krempeljna, rojenega pri sv. Petru leta 1790. Krempeljevih „Dogodivšine štajerske zemlje s posebnim pogledom na Slovence“, Krempeljevega „Evangelija“ izdanega v Gradcu leta 1843., Krempeljevih molitvenih knjig, ki so se nam v šoli kot premije delile, seveda Bračko ni videl, kamo li iz njih molil. Seveda tudi tega ni znal, da se je ona pesen že leta 1795. popevala, tedaj že za ono vreme, ko je še petletni Krempeljev Tonček počel „v janjki skakati“. S tem pa nije nič žalega rečeno proti iskrenemu Slovencu, gorečem rodoljubu Antonu Krempeljnu, »kajti Krempeljna je

Krempelje

živa ljubav do slovenskega naroda tako nevnano tirala», pišejo Slomšek (glej XVI. letnik Drobotinc), «kakor dereči vrec prihruje med kamenjem, po koreninah nepočivaje rožlja, ter hoče vse jeze podreti, naj bi svoje kraje rodovitno napojil, ktere je dolga suša stiskala. Z bistrim očesom meril je Krempelj našega slovstva nasprotnike (čujte Petrovčani!!!) s ostrim peresom branil je pravice svojega naroda, kakor nam svedočijo njegove knjige.

«Veliko let že počivajo v domači zemlji njegove kosti, njegov slovenski duh še neprenehoma navdaja mlajše rojake po vseh tistih krajih, po katerih je rajni Krempelj slovenščino rosil. Hvala mu lepa!» Tako knezoškof Slomšek. Bračkovega krivičnega oslavljenja slavnemu Krempeljnu ne treba.

Ker je spomenjena Volkmerjeva «Pesen od kmetstva», naj še postavim, nekaj o Leopoldu Volkmeru, kateri je ono znamenito pesen vzložil. «Vrh veselih goric pri svetem Vrbanu nad Ptujem», pravijo Slomšek v zgoraj omenjenem XVI. letniku Drobotinc, «pokriva zelena gomila rajnega Volkmera, našega domačega pevca. Preprosto je blaga duša Volkmer živel in vrle mladenče učil; preprosto so tekle njegove pesni, v visokem duhu, čeravno v lozni obleki; duh oživlja, pismenka mori. Goreč prijatelj mladine je Volkmer z svojimi popevkami Slovence budil, množil pobožnost in pošten smeh, in dajal svojim rojakom v

čednih pravljicah lepe nauke dobro slane pa tudi zebeljene. Dolgo že blaženi mož v materni zemlji počiva, njegovih pesen sladek glas pa še se denešnji den po slovenskih goricah odmeva in povdiza po božjih hišah Slovencev pobožnost. Naj vsaki domoljub v slavnem spominu živi, ki oživlja kakti naš Volkmer v mičnih popevkah svoje rojake».

Nevtrujeni zbiratelj Volkmerjevih pesem, veleučeni, višokočastiti gospod, kanonik dr. J. Pajek, izdali so pred devetimi leti Volkmerjevo književno blago po onem redu, v katerem je nastalo, in Volkmerjev životopis iz kojega naj povzamem le sledeče:

Leopold Volkmer rojen je v Lotmergu leta 1741. Od leta 1753. do 1759. obiskoval je latinske šole v Varaždinu, od onod odišel je v Gradec, tam je bil l. 1764. za mešnika posvečen. Potem je prišel k sv. Ozbaldu pri Ptuj, tam je ostal do leta 1769.; od onod v mestno župnijo v Ptuj, tam je ostal do leta 1784.; na jesen preselil se za kaplana k sv. Vrbanu na blizu 5 let; „leta 1789. pa k sv. Martinu blizu Vurberga, ondi prebival je 23 let. Leta 1812. preselil se je nazaj k sv. Vrbanu, tam je bral 22. sept. l. 1814. svojo zlato mešo in vmrl v januarju l. 1816.

Toliko pri tej priložnosti o Antonu Krempeljnu in Leopoldu Volkmeru. Tudi iz onega pridodatka smrdljivemu spisu vidi se, koliki nevednež in kako nezanesljiv je Bračko pri pisanju. Za slovenske kmete je vse — dobra hrana. «Tumastim bindišarjem», tako

misli si »Herr von Wratschko«, smem povedati: Den je črni, noč pa bela, vse mi morajo verovati kajti jaz sem njihov »gospod pecirkobman«.

X.

Na čelo tega spisa postavil sem za »izpričanje« en odstavek Stanko Vrazove pesmi. Ker je naš Stanko Vraz rojen Cerovčan, tedaj sosed Vračkovega »pecirka« bil rad šaljiv; mi iz gornjeradgonskega okraja pa tudi nismo vselej namrščeni, ampak se včasih radi malo nasmehljamo najte Vrazovo pesmico zlasti od početka do konca. Glasi se takole:

Kada hočeš da ukloniš
I iz škode zvier izgoniš,
Pazi dobro glas tog rima:
„Vrag debelu kožu ima“.

Za kokoši i purice
Za odojke i telice
Drobnu šibu svak uzima . . .
„Vrag debelu kožu ima“.

Al za vole, vepre jake,
Za medjede i kurjake
Od toljage boljega nima . . .
„Vra—g debelu kožu ima“.

Oprostite štioci moji!
Krupan bio vers gdjekoji;
Al vjerujte mi riečima:
„Vrag debelu kožu ima“.

V Mariboru ob Jurjevem, leta 1894.

Dodatek.

Kako se pomaga slovenskemu kmetu.

Orehovska narodna.

Stoji sred vasi hišica,	Glej, to orehovski je grad.
Oj hiša bela cimprana,	In v njem prebiva renegat,
Pokrita s streho slamnato	„Pravičen“ mož in vrl junak
In precej tudi zveznjeno.	Je ta naš slavni Lükovnjak.
Na strehi pa štrli v nebo	On hoče biti pa gospod,
En „rafunk“ majhen, črn,	Ukazovati vsem povsod,
lesen,	In trudi že se mnogo let,
Ponosno dviga svoj greben,	Za kmete dela močno vnet.

* * *

Danes tuhta modra glava,	Ni se želja mi spolnila,
Ktèra bila bi najprava;	Da bi tukaj šola bila,
Stopi v grad, na „zofa“ sede	Akoprav je moja „gmajna“
In pri sebi tako prede:	Hotla je od šulferajna.
„Vas orehovska je blatna,	To pa vendar čem doseči:
Hasnila bi cesta zdatna.	Varovati jo v nesreči.“
„Štalce“ so mi pogorele —	Skliče brž vse poštenjake,
Treba v brambo vasi cele	Svoje „gmajne“ odličnjake.
Fajerberkarje imeti,	To jim pravi, govori:
Z njimi nemštvo, vas oteti.	„Vas orehovska je blatna,
To so moje vroče želje,	Hasnila bi cesta zdatna.
Vrh pa jedno še veselje,	„Štalce“ so mi pogorele —
Da smem njihov „hõpman“	Treba v brambo vasi vele
biti,	Feuerberkarje imeti,
Njih voditi, njih učiti.	Z njimi nemštvo, vas oteti.

To so moje vroče želje,
Vrh pa jedno še veselje,
Da smem njihov „hópman“
biti

Njih voditi in učiti“.
To mi kličejo vaščani,
Ki so ókol' njega zbrani:
„Ne imejmo dosti guča,
Saj župan je modra buča!“
Zvolijo tedaj župana
Enoglasno za „hópmana“.
Bajtica na koncu vasi
Stavi zdaj se prav počasi,
Da b' „štrumente“ v nji
hranili,

Z njimi ognja vas branili.
Toda v a j njim nič ni treba,
Zato v praski vsak teleba,
Kamorkoli njemu drago,
Da le reši še prtljago.

Komaj se vihar ta vleže,
Z novimi rečmi ustreže
„Prerok“ svojim poslušal-
cem,

Modrih svétov spoznovalcem:
Cesto jim v okraju zida,
Ki pa neki ni nič prida
Stroške kmet le naj poplača,
Ki ga itak tlači dača.

Enkrat zopet „prerok“ skliče
Kraja svojega kmetiče,
To jim pravi, govori:
„Slušajte me Vi možaki.
Kraja našega prvaki!
Ne bi tega vi hoteli,
Da b' živino boljšo 'meli.
Kot ste jo dozday imeli?
Mislim da. To bode stalo
Samo pet tisoč. — Pač malo

Tako namreč zdaj jaz skle-
nem:
Z „rajha“ bikecov pri-
ženem.

Je izvrstno tisto pleme
In pošteno nemško seme.
To vam bo potem živina,
To bo „groša“, to bo vina,
„Osle“ itak že imamo,
Boljše, če za bikece damo.
Kaj Slovenci, to smo ničle!“
Vole 'mamo. tako pičle,
Malo mleka, krave suhe,
Suhe bógame, kakor muhe.
Tudi to še mi slušajte
In si dobro zapomnjajte:
V nemškem nekaj druž'ga
najde.

Če Slovenec tjekaj zajde,
Kakor v tistem „Gospodar-
ju“,

Kmetskega stanu ščuvarju.
Tam se „cajtinge“ dobijo,
Ki povejo, kak živijo
Tisti, ki vas le učijo,
Kako pride brez ničesa
In brez nemštva se v ne-
besa . . .“*)

Začnejo možje mrmrati,
Bolj predrzni se smejati.
Hitro „prerok“ vse ukrene.
Z „rajha“ bikecov prižene
Zdajci novo, čvrsto pleme
Češ, da to je boljše seme.
Pa vam bikec tak je muhast,
Bolj ko kak capin kožu-
hast —

Vendar srečni in veseli
So v Orehovce prispeli.

*) Prim. Bračk. broš., str. 15, 16.

Čujte hribi in doline,
Kako „zgor“ za te vrline

Žanje hvalo, žanje slavo,
Da še više nosi glavó.

* * *

Zlato solnce zjutraj sine
Skozi grada ozke line,
Kjer v „salonu“ prerok biva
In zajuterk slastno vživa.
Pismonoša v hišo stopi
In naviha nôsek tópi
„Gospodarja“ v roki nese,
Pisma vsa na mizo strese.
Prerok bere, ne vrjame,
(Še očali v pomoč vzame)
Kako list čez njega piše . . .
Smrtni znoj si s čela briše.

Zopet tuhta modra glava,
Ktera bila bi najprava;
Hitro zdaj na „zofó“ sede
In pri sebi tako prede:
„Svet me noče več poznati,
Dobra dela vsa mi blati.
Ni doma preroka
slavi
Tudi sveto pismo pravi.*)
„Gospodar peklenski“**)

davi
Mene, streže mi po glavi.
Kdo je, ki me vedno draži
In dolži me grdih laži?
Mešniki so strahoviti. —
Tem jaz hočem posvetiti,
Kmete čem pa „podvučiti“.
Dolgo sem že vse prenašal,
Vendar delj ne bom pre-
našal.

To bo slava, to bo zmaga,
Če tud' teče mnoga sraga.
V miru hočem zdaj živeti
Eno leto mir imeti**.)

Tako mu modruje glava,
Ta bo zdaj zares najprava:
Vzame pero, list napiše,
List napiše, znoj si briše,
Spiše list zeló učeni,
Kakor sam pri sebi mēni.
Brž v kuvert ta list zavije
In na to si odpočije.

Pošlje pismo v mesto Gra-
dec,
Slavno mesto, nemški Gradec.
Da natisne tam se knjiga,
To mu je največa briga.
Res vresniči se mu želja,
Zato stopa poln veselja
Po okraju, knjige nosi,
„Evangelj“ med ljudstvo
troši.

Z Wratsehka se rodil je
Vracko
Kakor z breka nekdam
„Flacko“;
Tako vam na prvi strani
Náslov knjižice naznani.
Pa na zadnjo stran še glejte,
Pesen dobro si poglejte,
Jo li res je Krempl zlo-
žil,
Je li res on tako tožil?

*) Prim. Jan. 4, 44.

***) Prim. Bračk. broš., str. 14.

*) Prim. Bračk. broš. str. 15.

Kaj pa Volkmer k temu
reče?

Nič „preroka“ vest ne peče,
Ker se „vrezal“ je pošteno,
Mesto znanja kazal — peno?
Slaven čin in čast visoka
Je zares to za „prerokà“,

Da pisatelja je mila
V njem Slovenija dobila,
Bornih kmetov rešenika,
Modrega njih učenika —
Kaj? — Le krivega vodnika
Ki v pogubo kmeta vodi
Kteri slepo za njim hodi

M. Z.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

COBISS O

00000442112

a je mila
nija dobila,
rešenika,
učenika —
vega vodni
kmeta vodi
njim hodi

M. Z.

